

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจวบจนปัจจุบัน โลกก้าวรุดไปด้วย วิทยาการสมัยใหม่ ประเทศชาติต่าง ๆ มีความสัมพันธ์และการแข่งขันกันในด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเมือง การค้า การเศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม ลักษณะเหล่านี้ทำให้ความต้องการที่จะถ่ายทอดความรู้จากกันและกันเพิ่มพูนขึ้น (หอมหวล ชื่นจิตร์ 2527 : 81) สำหรับประเทศไทยกำลังอยู่ในภาวะพัฒนาประเทศ ได้ให้ความสำคัญและความจำเป็นในการที่จะนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิตของอุตสาหกรรมเป้าหมายต่าง ๆ ดังที่ได้กำหนดเป็นเป้าหมาย ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 ในอันที่จะ ให้มีการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดหาและ ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมจากต่างประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2534)

เนื่องจากวิทยาการในสาขาวิชาต่างๆ โดยเฉพาะสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประเทศไทยต้องรับมาจากต่างประเทศ ดังนั้นตำราส่วนใหญ่จึงเป็นภาษา ต่างประเทศ ทำให้เกิดอุปสรรคทางภาษาในการถ่ายทอดจากภาษาต่างประเทศเป็น ภาษาไทย และจากภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศเพื่อการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้กับนานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแปลศัพท์เทคนิค หรือคำศัพท์ใหม่ ๆ ในสาขาวิชาที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน (ถาวร วัชรภักย์ 2533 : 74) เนื่องจากศัพท์เทคนิค เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะแตกต่างกันไปในแต่ละสาขาวิชา

มิใช่คำสามัญที่ใช้กันทั่วไปในชีวิตประจำวัน ดังนั้นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแปลศัพท์เทคนิคเหล่านี้คือ "พจนานุกรมเฉพาะวิชา" ซึ่งรวบรวมคำศัพท์เฉพาะสาขาวิชาซึ่งไม่สามารถหาได้จากพจนานุกรมทั่วไป เมื่อมีคำศัพท์เทคนิคใหม่ ๆ ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น พจนานุกรมเฉพาะวิชา ก็ยังมีความจำเป็นและเป็นที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นในแต่ละสาขาวิชาเช่นเดียวกัน แต่จากการสำรวจเบื้องต้นตามร้านจำหน่ายหนังสือเพื่อทราบสภาพโดยทั่วไปของตลาดหนังสือพจนานุกรมในประเทศไทย พบว่ามีการผลิตพจนานุกรมเฉพาะวิชาภาษาไทยในปริมาณที่น้อยกว่าพจนานุกรมทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด ร้านจำหน่ายหนังสือส่วนใหญ่จะมีพจนานุกรมเฉพาะวิชาวางจำหน่ายไม่ครบทุกสาขาวิชา และมีเพียงไม่กี่ชื่อเรื่องเท่านั้นในแต่ละสาขาวิชา ทั้งนี้ไม่อาจสรุปได้ว่ามีการผลิตพจนานุกรมเฉพาะวิชาในประเทศไทยไม่ครบทุกสาขาวิชา เพราะอาจมีสาเหตุที่เป็นไปได้หลายประการเช่น ไม่มีการผลิตพจนานุกรมเฉพาะวิชาในบางสาขาวิชามาก่อนเลย หรือมีการผลิตออกมานานแล้วและขาดตลาดตลาดลง โดยไม่มีการผลิตซ้ำอีก หรือมีการผลิตออกมาในเวลาไม่นานนักแต่จำหน่ายหมดลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากผลิตในปริมาณเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หรือ มีการผลิตขึ้นเพื่อแจกจ่ายในโอกาสต่าง ๆ หรือผลิตขึ้นสำหรับใช้เฉพาะในวงการอาชีพ เฉพาะกลุ่มผู้ที่สนใจ หรือเฉพาะสถาบันการศึกษาโดยไม่มีการวางจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะศึกษาการผลิตพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่ผลิตในประเทศไทย ในด้านผู้จัดทำ ขอบเขตเนื้อหาสาขาวิชา ความแพร่หลาย ความทันสมัย และโครงสร้างของพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่ผลิตในประเทศไทยในด้านการนำเสนอศัพท์ จำนวนภาษา จำนวนคำศัพท์ที่นำเสนอ การจัดเรียง และลักษณะอื่น ๆ เพื่อให้ทราบสภาพการผลิตพจนานุกรมเฉพาะวิชาในประเทศไทยในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว เนื่องจากยังไม่เคยมีการศึกษาเกี่ยวกับการผลิตพจนานุกรมเฉพาะวิชาในประเทศไทยในด้านนี้มาก่อน และคาดว่างานวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานอันเป็นประโยชน์

ในการพิจารณาจัดซื้อ จัดหาของบรรณารักษ์ และผู้ที่ต้องการพจนานุกรมเฉพาะวิชาในแต่ละสาขาวิชาชีพ และจะเป็นประโยชน์ในการเลือกใช้พจนานุกรมเฉพาะวิชาประกอบการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ บุคคลในสาขาอาชีพต่าง ๆ และบุคคลทั่วไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการผลิตพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่ผลิตในประเทศไทย ในด้านผู้จัดทำ ปีที่พิมพ์ ความแพร่หลาย และความทันสมัย
2. เพื่อศึกษาขอบเขตเนื้อหาสาขาวิชาของพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่ผลิตในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาโครงสร้างของพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่ผลิตในประเทศไทย ในด้านการนำเสนอศัพท์ จำนวนภาษา จำนวนคำศัพท์ที่นำเสนอ การจัดเรียง และลักษณะอื่น ๆ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้จัดทำเป็นคณะบุคคลมากกว่าเป็นรายบุคคล และผู้รับผิดชอบในการจัดทำพิมพ์เป็นภาครัฐมากกว่าภาคเอกชน
2. พจนานุกรมเฉพาะวิชาที่ผลิตในประเทศไทย เป็นพจนานุกรมสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากกว่าสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
3. พจนานุกรมเฉพาะวิชาที่ผลิตในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นพจนานุกรมสองภาษาคือ อังกฤษ-ไทย

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งสำรวจด้านการผลิตพจนานุกรมเฉพาะวิชา ซึ่งเป็นหนังสือรวมคำศัพท์ (อาจเป็นภาษาเดียว สองภาษา หรือ หลายภาษา) ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่รวมถึงพจนานุกรมทั่วไป ในด้านผู้จัดทำ ปีที่พิมพ์ ความแพร่หลายและความทันสมัย ขอบเขตเนื้อหาสาขาวิชา ตลอดจนโครงสร้างการนำเสนอศัพท์ จำนวนภาษา จำนวนคำศัพท์ที่นำเสนอ การจัดเรียง และลักษณะอื่น ๆ โดยสำรวจกลุ่มประชากรทั้งหมดที่เป็นหนังสือรวมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งอาจมีชื่อเรื่องที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า พจนานุกรม... หรือขึ้นต้นด้วยคำอื่น ๆ ที่ใช้ในความหมายเดียวกันกับหนังสือรวมคำศัพท์ ได้แก่ คำจำกัดความศัพท์ คำนิยาม คำศัพท์ คำอธิบายศัพท์ คู่มือศัพท์ นิยามศัพท์ ปทานุกรม ประมวลคำ ประมวลศัพท์ รวมศัพท์ วิกษานุกรม ศัพท์... ศัพท์บัญญัติ ศัพท์ทานุกรม อธิบายศัพท์ นอกจากนี้ยังรวมถึงหนังสือซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับหนังสือรวมคำศัพท์ แต่มีคำขึ้นต้นหรือคำประกอบชื่อเรื่องด้วยคำอื่นที่มีความหมายผิดไปจากลักษณะที่แท้จริงของหนังสือ ได้แก่ ดรรชนีศัพท์ (เช่น "ดรรชนีศัพท์ธรรมะในพระไตรปิฎก" ซึ่งนอกจากจะเป็นหนังสือดรรชนีแล้วยังมีการให้นิยามศัพท์เช่นเดียวกับพจนานุกรมด้วย) นามานุกรม ... วจนาภิธาน สมญาภิธานและอักษรานุกรม ทั้งนี้ยังรวมถึงหนังสือซึ่งมีลักษณะเป็นหนังสือรวมคำศัพท์ แต่มีชื่อเรื่องเป็นอย่างอื่น นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติและห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐในกรุงเทพมหานคร ทั้งที่เป็นห้องสมุดกลางและห้องสมุดคณะ รวม 59 แห่ง ดังนี้

1. หอสมุดแห่งชาติ
2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 2.1 หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
 - 2.2 ห้องสมุดคณะครุศาสตร์

- 2.3 ห้องสมุดคณะทันตแพทยศาสตร์
 - 2.4 ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์
 - 2.5 ห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์
 - 2.6 ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
 - 2.7 ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์
 - 2.8 ห้องสมุดคณะเภสัชศาสตร์
 - 2.9 ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์
 - 2.10 ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์
 - 2.11 ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์
 - 2.12 ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์
 - 2.13 ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 - 2.14 ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์
 - 2.15 ห้องสมุดและศูนย์เอกสารการสัตว
3. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน)
- 3.1 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 - 3.2 ห้องสมุดคณะประมง
 - 3.3 ห้องสมุดวนศาสตร์
 - 3.4 ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์
 - 3.5 ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์
 - 3.6 ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
 - 3.7 ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์
 - 3.8 ห้องสมุดคณะสัตวแพทยศาสตร์
 - 3.9 ห้องสมุดคณะอุตสาหกรรมศาสตร์

4. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- 4.1 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 4.2 ห้องสมุด บัวย อังภากรณ์ (ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์)
- 4.3 ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
- 4.4 ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์
- 4.5 ห้องสมุดคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
- 4.6 ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์และสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
- 4.7 ห้องสมุดปรีดี พนมยงค์ (ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต)
- 4.8 ห้องสมุดศาสตราจารย์ ดิเรก ชัยนาม (ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์)
- 4.9 ห้องสมุดสัญญา ธรรมศักดิ์ (ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์)

5. มหาวิทยาลัยมหิดล

- 5.1 สำนักหอสมุด
- 5.2 ห้องสมุดคณะทันตแพทยศาสตร์
- 5.3 ห้องสมุดคณะเทคนิคการแพทย์
- 5.4 ห้องสมุดคณะพยาบาลศาสตร์
- 5.5 ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี
- 5.6 ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล
- 5.7 ห้องสมุดคณะเภสัชศาสตร์
- 5.8 ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ (ห้องสมุดสตางค์ มงคลสุข)
- 5.9 ห้องสมุดคณะสาธารณสุขศาสตร์
- 5.10 ห้องสมุดคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์

6. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
7. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
8. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ
9. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 - 9.1 กองห้องสมุด สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 - 9.2 ห้องสมุดคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
 - 9.3 ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร
 - 9.4 ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์
 - 9.5 ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์
 - 9.6 ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
10. สำนักหอสมุดและบรรณสารสนเทศ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
11. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
 - 11.1 สำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
 - 11.2 ห้องสมุดคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม ศูนย์วิทยบริการ
 - 11.3 ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์
 - 11.4 ห้องสมุดวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
12. สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร เอกสาร และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สืบหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพตลาดหนังสือพจนานุกรมเฉพาะวิชาจากร้านจำหน่ายหนังสือในกรุงเทพมหานคร และสืบหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับรายละเอียดเนื้อหาของพจนานุกรมเฉพาะวิชาจากสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่มีในหอสมุดแห่งชาติ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร ทั้ง 59 แห่ง โดยรวบรวมจากบัตรรายการ ฐานข้อมูลทางบรรณานุกรม และจากชั้นหนังสือหากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุดไม่สมบูรณ์พอ และติดตามดูรายละเอียดด้านผู้จัดทำ ผู้จัดพิมพ์ ครั้งที่พิมพ์ ปีที่พิมพ์ ขอบเขตเนื้อหาสาขาวิชา การนำเสนอศัพท์ จำนวนภาษา จำนวนคำศัพท์ที่นำเสนอ การจัดเรียง และลักษณะอื่น ๆ จากตัวเล่มพจนานุกรมเฉพาะวิชาทุกชื่อเรื่องที่สืบหาพบ
4. นำรายชื่อพจนานุกรมเฉพาะวิชามาจำแนกสาขาวิชาตาม "ศัพท์รายชื่อสาขาวิชาจำแนกตาม ISCED (International Standard Classification of Education)" ของทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งพัฒนามาจาก "International Standard Classification of Education" (ISCED)" ของ Division of Statistics on Education. Office of Statistics. UNESCO ซึ่งจัดทำขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1976

5. วิเคราะห์พจนานุกรมเฉพาะวิชาแต่ละสาขาวิชา ในด้านผู้จัดทำ ผู้จัดพิมพ์ ครั้งที่พิมพ์ ปีที่พิมพ์ ความแพร่หลาย ความทันสมัย ขอบเขต เนื้อหาสาขาวิชา การนำเสนอศัพท์ จำนวนภาษาและจำนวนคำศัพท์ ที่นำเสนอ การจัดเรียง และลักษณะอื่น ๆ
6. วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ ด้วยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ
7. สรุปและอภิปรายผลในรูปตารางประกอบคำอธิบาย
8. จัดทำบัญชีรายชื่อพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่ผลิตในประเทศไทย และรายชื่อพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่ผลิตในประเทศไทย จำแนกสาขาวิชา ตาม ISCED (International Standard Classification of Education) ของทบวงมหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบการผลิต ในด้านผู้จัดทำ ผู้จัดพิมพ์ ความทันสมัยและความแพร่หลาย ขอบเขตเนื้อหาสาขาวิชา โครงสร้างการนำเสนอศัพท์ ประเภทของพจนานุกรมแบ่งตามจำนวนภาษา ขนาดของพจนานุกรม และลักษณะอื่น ๆ ของพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่ผลิตในประเทศไทย เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาจัดซื้อ จัดหาของบรรณารักษ์ และผู้ที่จำเป็นต้องใช้พจนานุกรมเฉพาะวิชาในแต่ละสาขาวิชาชีพ
2. ได้บัญชีรายชื่อพจนานุกรมเฉพาะวิชา สำหรับเป็นคู่มือในการเลือกใช้พจนานุกรมเฉพาะวิชาประกอบการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ บุคคลในสาขาอาชีพต่าง ๆ และบุคคลทั่วไป

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ศัพท์หลัก	หมายถึง	คำศัพท์ซึ่งจัดเรียงไว้ในแบบใดแบบหนึ่ง ส่วนใหญ่มักจัดเรียงคำศัพท์ตามลำดับตัวอักษร ภายใต้อันแต่ละรายการของศัพท์หลัก อาจมีรายละเอียดเกี่ยวกับศัพท์หลัก เช่น ศัพท์เทียบ คำอ่าน ชนิดของคำ นิยามศัพท์ เป็นต้น
ศัพท์เทียบ	หมายถึง	คำศัพท์ในภาษาหนึ่งซึ่งมีความหมายเดียวกับคำศัพท์ในอีกภาษาหนึ่ง
นิยามศัพท์	หมายถึง	คำจำกัดความ หรือคำอธิบายความหมายของคำศัพท์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย